

Jan Terlouw *Pjotr*

Toelichting voor de docent(e)

Groep 6

Lesduur: 30 minuten

Lesdoel: • leesbevordering
• de kinderen worden zich bewust van het feit dat het verhaal in een andere tijd en in een ander land speelt

Het is verstandig deze les in de tweede helft van het schooljaar uit te voeren. De kinderen hebben dan bij wereldoriëntatie of aardrijkskunde met kaarten kennismemaakt.

A Introductie

U laat het boek zien en vertelt iets over de schrijver. U vertelt de kinderen ook dat het boek nu al meer dan twintig jaar oud is. Vervolgens leest u fragment 1 voor: bladzijde 7 ‘In het oosten ligt Rusland’ t/m bladzijde 13 ‘Nicolai de marskramer, zei men hem, was ontzettend dood, dooier kon niet.’ Daarna deelt u het kopieerblad uit.

B Uitvoering

De kinderen gaan in groepjes van vier met het kopieerblad aan het werk. Na afloop bespreekt u de antwoorden met de kinderen. Schrijf de twee lijsten op het bord en laat de verschillende groepjes de lijsten zoveel mogelijk aanvullen.

Vergelijk de tekeningen van de pathefoon. Wie zou er gelijk hebben en waarom?

Behalve het kopieerblad hebben de kinderen ook een kopie van fragment 1 nodig.

C Afronding

U leest fragment 2 voor: bladzijde 14: ‘Wie denkt dat Pjotr hulpeloos en verlaten in een hoek zit, heeft het mis’ t/m bladzijde 19 ‘Pjotr weet het niet.’

U bespreekt dit fragment kort aan de hand van de volgende vragen:

Kunnen we de twee lijsten op het bord nog aanvullen, nu we dit gehoord hebben?

Wat gebeurt er met Pjotrs vader? Wat vind je daarvan?

Wat zou er nu verder met Pjotrs vader gebeuren?

Wat gaat Pjotr doen?

Wat vind je daarvan?

Wanneer u meer tijd aan het boek wilt besteden kunt u gebruikmaken van de keuzeverwerking. Die kunt u direct aan de les koppelen, of op een ander moment in de week laten terugkomen.

D Keuzeverwerking

Voor deze keuzeverwerking moet het hele boek gelezen of voorgelezen zijn.

- 1 U zoekt een duidelijke kaart op van Rusland en Siberië die u voor de kinderen kopieert. Vraag de kinderen de reis van Pjotr zo goed mogelijk op de kaart weer te geven. Laat hen een lijn trekken langs alle punten waar hij geweest is.

Laat de kinderen nu de volgende vragen en opdrachten maken.

2. Er wordt twee keer een beer gedood in het verhaal. Ga naar de bibliotheek of naar het documentatiecentrum van je school. Zoek op hoe een beer leeft en wat hij eet. Zijn beren volgens jou gevaarlijk? Kun je misschien ook plaatjes van beren vinden? Vertel in de volgende les in het kort wat je hebt gevonden over beren.
3. Pjotr beleeft veel spannende avonturen. Je kunt je voorstellen dat hij zijn avonturen in een dagboek zou hebben opgeschreven, als hij er een had. Kies zelf een moment dat je heel spannend vond en doe alsof je Pjotr bent. Schrijf een stukje in je dagboek over het door jou gekozen avontuur.

Andere boeken over reizen

Jules Bedner, *Silvester*
Paul Biegel, *Ik wou dat ik anders was*
Paul Biegel, *De zwerftochten van Aeneas*
Lieneke Dijkzeul, *Bevroren tijd*
Henny Fortuin, *De reis van de dwerg*
Rindert Kromhout, *Rare vogels*
Guus Kuijer, *Een gat in de grens*
Guus Kuijer, *Het land van de neushoornvogel*
Selma Lagerlöf, *De reis van Niels Holgersson*
Marit Nicolaysen, *Sven en zijn rat gaan naar het Zuiden*
Moni Nilsson-Brännström, *Tsatsiki in Griekenland*
Otfried Preussler, *Sterke Wanja*
Nanda Roep, *De serieknokker*
Sam van Rooij, *Smokkel in Egypte*
An Rutgers van der Loeff, *De kinderkaravaan*
Annie M.G. Schmidt, *De A van Abeltje*
Kaat Vrancken, *Hannah en het raadsel van de stilte*
Robert Westall, *De verlaten kust*

Over Jan Terlouw

Jan Terlouw werd als zoon van een dominee in 1931 geboren. Hij was de oudste zoon thuis en had nog twee broers en twee zussen. Hij groeide op in de Veluwse dorpen Garderen en

Wezep waar zijn vader predikant was. Beide dorpen hebben later model gestaan voor zijn boeken; Garderen wordt beschreven in *Bij ons in Caddum* en *Oorlogswinter* speelt in het dorp Wezep, al noemde Terlouw het in zijn boek Hank.

Jan Terlouw kreeg de liefde voor verhalen met de paplepel ingegoten; zijn vader was een man die graag vertelde. Toen hij zelf vader van vier kinderen was geworden, vertelde hij hun ook verhalen. Zo ontstond *Oom Willibrord*. Geïnspireerd door een reis naar Rusland die hij voor zijn werk moest maken, schreef hij *Pjotr*

Voordat van Jan Terlouw in 1970 zijn eerste kinderboek verscheen, had hij al een hoop andere dingen gedaan. Als kind wilde hij eerst boer worden, toen piloot en daarna chirurg, maar uiteindelijk heeft zijn hartstocht voor wis- en natuurkunde gewonnen en is hij gaan studeren. Na zijn studie wis- en natuurkunde promoveerde hij op een onderwerp op het gebied van het thermonucleaire onderzoek en verrichtte hij onderzoek in Nederland, Amerika en

Zweden. Toen in 1966 de politieke partij D'66 werd opgericht, was Terlouw zo enthousiast over hun ideeën dat hij vrijwel onmiddellijk lid werd van de partij. En het bleef niet bij een lidmaatschap – het was het begin van een lange carrière in de politiek. Zijn politieke loopbaan heeft in zoverre sporen in zijn boeken nagelaten dat hij altijd discussiestof heeft willen bieden over maatschappij en milieu.

Veel van Terlouws boeken spelen in de wereld die wij kennen, maar hij heeft ook een aantal verhalen in een fantasieland gesitueerd. *Koning van Katoren* en *De Kloof* spelen beide in landen die de schrijver zelf bedacht heeft. De setting doet daardoor een beetje sprookjesachtig aan, maar de problemen waarmee de hoofdpersonen te maken krijgen, zijn wel uit het dagelijks leven gegrepen.

De boeken van Jan Terlouw vallen regelmatig in de prijzen. Voor *Koning van Katoren* en *Oorlogswinter* ontving hij in 1972 en 1973 de Gouden Griffel en *De Kunstrijder* werd in 1990 onderscheiden met de Prijs van de Nederlandse Kinderjury. In 2000 werd *Eigen rechter* genomineerd door de Jonge Jury. Zijn boeken zijn niet alleen populair in Nederland, ze zijn vertaald in het vele talen.

Boeken van Jan Terlouw

Koning van Katoren (1971)

Gouden Griffel 1972

Oorlogswinter (1972)

Gouden Griffel 1973

Briefgeheim (1973)

Oosterschelde windkracht 10 (1976)

Pjotr (1977)

Oom Willibrord (1981)

De Kloof (1983)

Gevangenis met een open deur (1986)

De kunstrijder (1989)

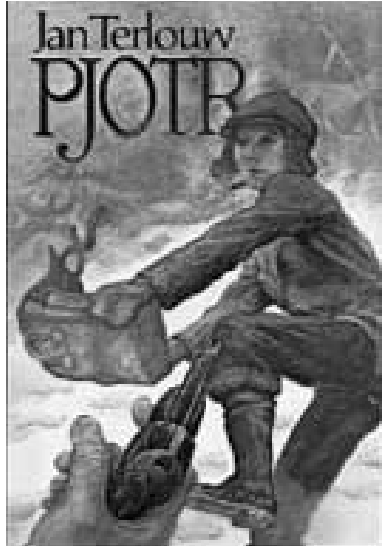
Bekroond met de prijs van de Nederlandse Kinderjury 1990

De uitdaging (1993)

Eigen rechter (1998)

Genomineerd door de Jonge Jury 2000

Kopieerblad

Jan Terlouw
Pjotr

Maak nu de volgende opdrachten. Denk daarbij aan het stukje dat de juf of meester net voorlas. Je kunt het ook zelf nalezen.

- 1 Het verhaal van Pjotr speelt in een andere tijd.
 - Bedenk samen zoveel mogelijk dingen of gebeurtenissen waaraan je dat kunt zien.
 - Welke gebeurtenissen zouden in deze tijd anders verlopen zijn?
- 2 Het verhaal van Pjotr speelt in een ander land. Bedenk samen zoveel mogelijk dingen of gebeurtenissen waaraan je dat kunt zien.
- 3 In het stukje dat je gehoord hebt, gaat het over een pathefoon. Maak zelf tekening van een pathefoon, zoals je denkt dat die eruitziet.

De fragmenten

Fragment 1 - Pjotr

In het oosten, ligt Rusland.

't Is een deel van de Sovjet Unie, een onmetelijk land, het grootste van de wereld. In het noorden is het er steenkoud, in het zuiden snikheet. Het westelijk deel, met de hoofdstad Moskou, ligt in Europa. Het oostelijk deel, Siberië, ligt in Azië. Tegenwoordig zijn de enorme afstanden die je moet afleggen om van noord naar zuid of van oost naar west te komen niet meer zo'n bezwaar. Je neemt een straalvliegtuig. In een halve dag kun je komen waar je wilt. Maar toen Pjotr een jongen was, ging dat anders. Toen ging je te paard. Of met een wagentje, getrokken door een paard. Of, als je rijk was, had je een wagen met drie paarden ervoor, een troïka. Soms was er een trein waar je mee kon gaan. Een trein die een stuk langzamer was dan de elektrische treinen van tegenwoordig. Fijne treinen om te zien, dat wel. Grote locomotieven hadden ze, die dikke witte stoomwolken de lucht in bliezen en die een puffend geluid maakten waaraan je kon horen dat ze van ver kwamen en nog ver moesten. Als je helemaal geen geld had, moest je lopen. Dat duurde zo lang, daar was geen beginnen aan.

Pjotr woonde met zijn vader in een klein dorp, zo'n vijfhonderd werst ten zuiden van Moskou. (Een werst is iets meer dan een kilometer). De vader heette Sergei Andrejevitch. Pjotr was drie of vier jaar toen zijn moeder stierf. Hij had nooit goed begrepen wat je met een moeder moest doen. Hij had Sergei Andrejevitch, en dat was meer dan genoeg. Waar heb je een moeder voor nodig als je vader, met opgestroopte mouwen voor de brede kachel, zulke machtige pannenkoeken kan bakken? Pjotr had dikwijls gezien dat vriendjes, als ze zich hadden bezeerd, huilend naar hun moeder liepen en door haar werden getroost. Maar had Sergei Andrejevitch niet zijn kolossale handen, waaronder je kon schuilen als onder de kap van de hooischuur? Kon Sergei's grote stem niet zacht worden als het suizen van de zomeravondwind door de maïs achter het huis, als je troost nodig had? Overigens had Pjotr al jaren niet meer gehuild, behalve die ene keer, van woede, omdat zijn buurjongen Wanja met opzet een veldmuisje doodtrapte. Hij was al veertien, en dus een man. Tenminste, dat zei zijn vader. 'Pjotr,' zei hij, 'je bent veertien, je bent een man.'

Ze waren vrienden, Pjotr en Sergei. Dat kon je merken aan de manier waarop Pjotr probeerde zijn vader werk uit handen te nemen op het kleine boerderijtje. Dat kon ie merken aan Sergei, die zijn zoon voor een boodschapje naar het dorp stuurde als hij vond dat de jongen te hard zwoegde en van geen ophouden wilde weten.

'Ga jij nou even,' zei hij. 'Ik heb er geen fut meer voor.'

Dat kon je merken aan Pjotr, die 's zaterdagsavonds niet met de jongens van het dorp ging voetballen op het kerkplein, maar liever thuis bleef om zijn vader gezelschap te houden en een beetje te werken aan de houten fluit die hij aan het maken was. Pjotr kon geweldig op de fluit spelen. Van kind af aan had hij op houten fluitjes geblazen, holle stokjes van de vliers-truik, die zijn vader voor hem sneed. Later maakte Pjotr grotere fluiten, van andere houtsoorten, en hij kon fluiten als geen ander in het dorp. Russische volksliedjes floot hij, en deuntjes die hij hoorde van rondreizende marskramers. Ook kon hij op zijn fluiten verschillende vogels nadoen. Hij was reuze muzikaal, Pjotr. Jammer dat er niemand in het dorp was die hem les kon geven.

En Sergei Andrejevitch? Veel geluk had hij eigenlijk niet gehad in z'n leven. Zijn vader was een arme boer geweest. Toen Sergei voelde dat zijn spieren hard werden als staal was hij weggetrokken, naar Moskou. Hij had gewerkt bij veel bazen. Altijd was er iets misgegaan. Sergei was trots en driftig. Als zijn baas hem een standje gaf, steeg het bloed naar zijn hoofd. Het werd mistig voor zijn ogen, hij sloeg er op en vertrok. Op den duur kon de driftkop haast geen werk meer vinden. Hij ging terug naar zijn geboortedorp, waar hij het boerderijtje van zijn ouders vervallen en verlaten aantrof. Hij trok erin, eerst alleen, later woonde hij er met Lydia, een meisje uit het dorp met wie hij trouwde. Lydia was een zachtvaardig meisje, een lichtgewichtje met grote blauwe ogen boven smalle wangetjes. Ze kregen een zoon, Pjotr. Het jongetje leek op z'n moeder. Hij had dezelfde blauwe ogen, hij was even tener gebouwd, en evenals Lydia was hij zwak en ziekelijk. De moeder stierf drie jaar later, op een moment dat ook de kleine jongen door een kinderziekte aan de rand van het graf werd gebracht. Sergei Andrejevitch keek naar de magere oogst die in de schuur lag opgetast, hij keek naar het graf van zijn vrouw en naar het doodzieke kind, en hij besloot dat zijn leven mislukt was. Maar hij vergiste zich.

De kleine Pjotr werd beter, doorstond ook alle verdere kinderziekten en werd warempel wat sterker. Sergei werkte als een paard om voor de jongen te verdienen wat hij nodig had. Hij merkte dat hij soms weer liep te fluiten. Hij ging soms weer naar het dorpscafé om een glas pivo (bier) of vodka te drinken. En het drong tot hem door dat hij nog nooit zo gelukkig was geweest. Kwam dat door het magere kereltje dat altijd met fluitjes in de weer was? Het knulletje dat hem gewoon uitlachte als hij driftig werd om een krom geslagen spijker of een slecht trekkende kachel? Het ventje dat zwartglanzende bramen zocht, ze in de vorm van een bloem rangschikte op een rode schotel, en zei: 'Een zwarte margriet, voor Sergei Andrejevitch, om op te eten.'

Ja, Sergei en zijn zoon Pjotr werden vrienden, en ze bleven het, ook toen Pjotr van school thuis bleef en zijn vader hielp met het werk op de boerderij.

Sergei en zijn zoon Pjotr op het kleine boerderijtje in het onmetelijke Rusland, ze hadden zo'n slecht leven nog niet.

'Weet je,' vraagt Sergei, 'wat een pathfoon is?'

'Een stoomboot met drie pijpen,' antwoordt Pjotr.

'Mis.'

'Een wervelstorm op maandagmiddag.'

'Mis.'

'Een paarse hagedis uit de Oeral.'

'Je weet er geen bliksem van. Een pathfoon is een kastje waar muziek uit komt.'

'Ah, een soort trek harmonica.'

'Nee, je hoeft zelf niets te doen en er komt toch muziek uit. De muziek zit in een ronde zwarte plaat. Die plaat leg je op een schijf die ronddraait, een soort draaitafel. Met een slinger wind je die draaitafel op. Als de zwarte plaat gaat draaien komt de muziek er uit.'

'Hoe weet je dat allemaal, vader?'

'Ik heb het gelezen in de krant, vorig jaar. Ik heb ook gelezen wat zo'n ding kost – honderd roebel.'

'Dat kan ik me begrijpen, zo'n toverapparaat. Die pathfoons zijn natuurlijk alleen voor rijke mensen.'

'Weer mis. Toen ik dat zo las dacht ik: dat zou iets voor Pjotr zijn. Dan hoort hij allerlei muziek, van beroemde componisten als Mozart en Brahms. Die muziek heb ik vroeger gehoord, toen ik in Moskou werkte. 't Is prachtig mooie muziek. Ik dacht: dat zou Pjotr moe-

ten kunnen nafluiten. En toen ben ik gaan sparen. Iedere keer een roebel. Zie je dit zakje? Gisteren heb ik de laatste roebel er in gedaan. 't Zijn er nu precies honderd.'

Pjotr pakt zijn vader bij zijn kiel.

'Sergei Andrejevitch, je bent ziek in je hoofd.'

'Pjotr Sergejevotch, luister als een gehoorzame zoon naar je vader. Neem dit zakje met roebels en ga naar Voronej. Daar kun je zo'n pathefoon kopen. 't Is drie uur lopen. je kunt tegen donker weer terug zijn.'

't Is te gek. Laten we er een koe voor kopen.'

'Geen koe. Een pathefoon. Je hebt nog nooit een cadeau van me gehad. Nu krijg je een pathefoon. Basta.'

Het kost moeite, maar Pjotr laat zich overreden. Hij maakt zich er nu alleen nog bezorgd over dat hij met zoveel geld over de weg zal moeten.

'Er zijn zoveel vagebonden,' meent hij.

'Ze zullen jou, met je kale kiel, heus niet voor een rijkard houden,' zegt Sergei.

Pjotr gaat op weg. Wat betekenen drie uur lopen voor een jongen die een pathefoon gaat kopen? Als hij in Voronej aankomt, is hij nog zo fris als een hoentje. Hij vraagt waar de pathefoonwinkel is. Hij moet een tijdje zoeken, maar tenslotte is hij aan het goede adres. De verkoper kijkt argwanend als de jongen in zijn oude kleren parmantig zegt dat hij even een pathefoon komt kopen, maar als hij het buideltje roebels heeft gezien verandert dat gauw. Hij laat Pjotr een stukje horen van een nog niet zo lang geleden overleden Russische componist, Tsjaikovski, en Pjotr weet zeker dat hij nog nooit zo iets moois heeft gehoord.

Nu volgt er tegenslag, of beter, er volgen twee tegenslagen. De winkelier zegt dat Pjotr het zware ding onmogelijk op z'n nek mee kan nemen, drie uur lopen ver. En misschien zou hij het toch geprobeerd hebben als de man hem niet had verteld dat het apparaat niet honderd maar honderdvier roebel kost.

'Volgende week kom ik terug,' zegt Pjotr. 'Met honderdvier roebel en een kruiwagen.'

De terugtocht valt hem zwaarder dan de heenweg. De zon zakt nu snel onder de horizon. De landweg is eenzaam. Wolken komen opzetten en hun snelle jagen langs de hemel geeft de indruk of ook zij haast hebben om thuis te komen. Als hij nog een half uur gaans van huis is, ziet hij Nikolai, de marskramer, aankomen uit een zijweg. Nu maakt Pjotr een grote fout. Hij heeft wel eens horen zeggen dat Nikolai een kippendief is. Hij is zenuwachtig omdat hij zoveel geld bij zich heeft, meer dan hij ooit bij elkaar heeft gezien. Hij zet het op een lopen, met zijn hand op de beurs met geldstukken.

Daardoor wordt Nikolai's nieuwsgierigheid gewekt. Hij zet zijn kast met schoenveters en kammetjes aan de kant van de weg en holt achter de jongen aan. Hij haalt hem spoedig in, want Pjotr is moe van de lange tocht en bovendien al van klein kind af aan kortademig.

'Zo,' hijgt Nikolai, 'waar moet jij zo snel naar toe, vадertje?'

'Laat me los!'

'En wat hou jij daar zo stevig vast?'

'Laat me los, zeg ik je.'

'Heb je die beurs soms gestolen? Kom kom, Nikolai mag toch zeker wel even kijken?'

'Blijf er af. je hebt er niets mee te maken. Blijf er af, gemenerd.'

Ze raken slaags, die twee, de jongen en de marskramer. Hun silhouetten steken af tegen de lucht die aan de horizon wordt verlicht door de juist ondergegane zon.

Sergei Andrejevitch is bar benieuwd naar de pathefoon. Hij werkt wel, maar zijn gedachten zijn bij Pjotr. Hij telt de uren. Tegen de avond besluit hij om Pjotr tegemoet te gaan. Met een

stok in zijn hand wandelt hij in de richting van Voronej. 't Wordt al aardig donker. Hij hoopt dat Pjotr nu maar gauw tegenkomt.

Wat is dat daar in de verte? Het lijken twee schimmen, die dronken van de ene kant van de weg naar de andere zwaaien. Sergei versnelt zijn pas. Die ene, tengere figuur, lijkt op Pjotr. Sergei holt nu, en hij begint te schreeuwen. De marskramer hoort het, draait zich met een ruk om. Pjotr, verrast, slaat op de grond, zijn hoofd tegen een steen. Bloed welt op uit een wond boven zijn oog. Nikolai zet het op een hollen, maar hij is te laat. Sergei is vlak bij hem. Uit Sergei's ogen straalt moordlust. Hij heft zijn stok op en slaat. Een rode mist trekt voor zijn ogen. In zijn mateloze drift weet hij van geen ophouden. Hij slaat en slaat...

Later die avond zit Pjotr alleen thuis. Om zijn hoofd zit een verband, aangelegd door een vriendelijke politieman. Sergei Andrejevitch is er niet. Hij zit in een cel. Nikolai de marskramer, zei men hem, was ontzettend dood, dooier kon het niet.

Fragment 2 - Pjotr

Naar Moskou

Wie denkt dat Pjotr hulpeloos en verlaten in een hoek zit, heeft het mis. Hij kan zich uitstekend alleen redden. 't Is waar dat zijn vader een meester is in het bakken van spekpannenkoeken, maar heeft hij zelf niet altijd de heerlijkste borsjtsj en de verrukkelijkste uiensoep gemaakt? 't Is ook waar dat hij de vijf kilometer hardlopen wel nooit zal winnen, maar op de honderd meter is het moeilijk hem voor te blijven. En is hij niet dikwijls een paar dagen alleen thuis geweest, als Sergei Andrejevitch er op uit was om de oogst van de hand te doen, of zaden in te kopen? En tenslotte, bedenk wel dat een jongen die liever een vlieg uit een spinnenweb bevrijdt dan dat hij er een ingooit, nog geen bangerik hoeft te zijn.

Pjotr heeft gerild van afgrijzen toen hij zijn vader zag inhakken op de marskramer, maar toch vindt hij het gemakkelijk om Sergei Andrejevitch te vergeven. Hij weet hoe driftig zijn vader is en hij beseft dat door het bloed uit het onnozele wondje boven zijn oog, zijn gezicht er griezelig moet hebben uitgezien. Hij zal nu eerst het geld maar eens veilig wegbergen. Onder de drempel van de schuur begraaft hij het. 't Kan hem te pas komen nu zijn vader in de gevangenis zit. Dan gaat hij een grote pan borsjtsj klaarmaken. Die geeft hij de volgende ochtend bij het huis van bewaring af. Zijn vader zien mag hij niet.

Als hij een dag later weer komt informeren, krijgt hij iets te horen waar hem de tranen van in de ogen springen. Sergei is weggevoerd, naar Moskou, waar hij terecht zal worden.

Nu pas beseft Pjotr dat hij zijn vader wel eens voor lange tijd kwijt zou kunnen zijn. In zijn verslagenheid gaat hij naar de bovenmeester van het dorp en vraagt hoe hij zijn vader te zien kan krijgen. Maar de bovenmeester, die toch wordt beschouwd als de knapste man van het dorp, weet het ook niet.

'Met zaken van het hoge gerecht in Moskou heb ik nooit iets van doen gehad,' zegt hij. 'Ik wil wel eens voor je schrijven naar het stadsbestuur, misschien kom ik er achter waar Sergei Andrejevitch is opgesloten.'

'Wat voor straf zou hij krijgen meester,' vraagt Pjotr.

Daar wil de bovenmeester liever niet op antwoorden.

'Toe meester, wat denkt u?'

'Ik ben bang dat het Siberië wordt, mijn jongen.'

'Siberië! Maar hij heeft het toch gedaan om mij te verdedigen?'

Die marskramer had mij toch aangevallen?

‘Dat is niet voldoende reden om iemand dood te slaan, vrees ik. Je vader is te driftig. Maar wellicht valt het mee, en komt hij er met een paar jaar gevangenisstraf in Moskou af.’

Nu zijn de zorgen voor Pjotr nog groter geworden. In Rusland werden zware misdadigers naar Siberië, het onherbergzame, eindeloze oostelijke deel van het land verbannen. Daar werkten ze dan in strafkampen. Soms werden ze na verloop van tijd ook vrijgelaten en woonden dan in kleine houten huizen aan de rand van een van de dorpjes. De hele lange winter door was het land bedekt met een dikke laag sneeuw. Zonder geld en met een door zware arbeid verzwakt lichaam was het de verbannen meestal onmogelijk ooit nog weer naar hun geboortestreek terug te keren. Dit alles wist Pjotr heel goed en de tonen uit zijn fluit klonken zo klaaglijk dat het je hart zou breken.

Weken van wachten gingen voorbij, zonder dat er iets gebeurde. Tenslotte besloot Pjotr naar Moskou te gaan. Hij had dit al veel eerder willen doen, maar hij had opgezien tegen het gat dat dit in de honderd roebel zou slaan.

‘Maar,’ overwoog hij, ‘aan honderd roebel onder de drempel heeft Sergei ook niets.’

Hij naaide met grove steek een stevig linnen zakje in elkaar, stopte het geld erin en hing het om z’n hals. Hij trok de deur van hun huisje achter zich dicht, ging nog even bij de bovenmeester langs om te zeggen waar hij naar toe was, en liep toen naar Voronci. Vandaar nam hij de trein naar Moskou. Dat klinkt in onze oren heel eenvoudig, maar voor Pjotr was het een eersterangs belevenis. Een trein was voor hem minstens zo opwindend als voor ons een raket naar de maan. Hij keek zijn ogen uit naar de langsflitsende bomen, het vee in de weilanden, de huizen, de akkers, hij genoot van het ritmische stampen van de locomotief, van het daveren over de wissels, van het fluiten bij de overwegen, en toen hij in Moskou aankwam bedacht hij met schrik dat hij de hele dag eigenlijk niet aan zijn vader had gedacht.

Dat veranderde in Moskou nauwelijks, want daar was zoveel nieuws te beleven voor de dorpsjongen dat hij wel tien paar ogen had kunnen gebruiken.

Voor een paar kopeken huurde hij een zolderkamertje, of beter een bed, afgeschut met wat oude lappen van een grote zolder waar het wemelde van de ratten. Hij schreef de bovenmeester wat z’n adres was en ging toen op zoek naar het gerechtsgebouw. Je kunt je niet voorstellen hoe weinig in die tijd een jongen met een versleten kiel te weten kon komen van deftige ambtenaren. Had Pjotr maar geweten dat je de juiste man vijf roebel in zijn hand moest drukken om geholpen te worden, dan was hij wel verder gekomen. Nu wist hij na drie weken rondhangen bij de gevangenis en het gerechtsgebouw nog niet of zijn vader wel in Moskou was. Informatie kreeg hij niet. Het enige wat hij in voldoende mate kon krijgen waren schoppen onder z’n achterwerk. Hij was er dan ook al gauw toe overgegaan om een stapeltje kranten in z’n broek te stoppen. Dat hielp ook tegen de kou, die ‘s avonds al aardig begon te bijten.

In die tijd had Pjotr nog tachtig roebel. Dat was een enorm bedrag voor de jongen die vroeger nooit meer dan een roebel op zak had. Hij was er dan ook erg voorzichtig mee. De helft, veertig roebel had hij altijd bij zich in het linnen zakje op zijn borst. De andere helft wikkelde hij in een stuk krant en verstopte het op de zolder waar hij sliep. In dat stuk krant zaten twintig zilveren en twintig papieren roebels. Ondanks deze voorzorgsmaatregelen zou hij toch twintig roebel kwijtraken. Je kunt zeggen dat het zijn eigen schuld was, maar ik vraag me af of het jullie en mij niet ook zou zijn overkomen.

’t Gebeurde op een dinsdagavond, vijfentwintig dagen nadat Pjotr in Moskou was aangekomen. Dinsdag leek wel zijn ongeluksdag te zijn, want de dag van de pathefoon was ook al een

dinsdag geweest. Hij zat op zijn gammele bed en besloot om zijn geld nog eens na te tellen. In het zakje zaten inderdaad nog veertig roebel. Maar toen hij de krant achter de balk ging zoeken, schrok hij zich een ongeluk. De krant was uit elkaar gerukt. Her en der lagen de munten verspreid. De bankbiljetten waren zoek. Spoorloos verdwenen.

‘Dieven,’ knarsetandde Pjotr. ‘Gemene, vuile...’

Hij hield op omdat hij bedacht hoe vreemd het was dat de dief de munten niet had meegenomen. Je kon toch niet aannemen ... Roetsj, daar schoot weer zo’n griezelige rat over de zolder. Nare veelvraten, die ratten. Je kon geen stukje brood laten liggen of het was een ogenblik later verdwenen. Gemene dieven eigenlijk. Dieven...

Pjotr slaat met de hand tegen het hoofd. Oh, uilskuiken dat hij is. Daar heeft hij zijn kostbare geld laten opeten door die grijze krenge met hun kale staarten. Hij zoekt nog eens goed. Inderdaad, hier en daar ontdekt hij een snippertje bankpapier, met afgeknabbelde randjes. Pjotr heeft moeite zijn tranen in te houden. Maar dan moet hij ondanks alles toch even grinniken. Verdraaid, denkt hij, ik mag dan dom zijn, de ratten zijn het niet minder. Want voor die twintig roebel had ik wel een teil vol spek voor ze kunnen kopen.

Pjotrs pogingen om de verblijfplaats van zijn vader te vinden blijven vruchteloos. Op een dag krijgt hij een brief van de bovenmeester.

‘Beste Pjotr,’ staat er, ‘ik heb slecht nieuws voor je. Sergei Andrejevitch is veroordeeld. De straf is streng uitgevallen. Je vader schijnt een gevangene geholpen te hebben om te ontsnappen. Dat heeft de rechter hem zwaar aangerekend. Hij is voor tien jaar verbannen naar Siberië. Dinsdag wordt hij van de staatsgevangenis in Moskou naar de trein gebracht, de trein naar het oosten. Het spijt me voor je, mijn jongen. Kom maar gauw terug naar ons dorp, dan zal ik zien wat ik voor je kan doen. De bakker zit zonder knecht. Misschien kun je bij hem gaan werken. Je moet dan ’s morgens vroeg op, eerst in de bakkerij helpen, en daarna met een karretje...’

Maar Pjotr heeft geen belangstelling voor de bakker. Dinsdag, dat is vandaag. Hij stommelt de trappen af, holt naar de staatsgevangenis, waar hij al zo dikwijls aan de poort is geweest. Die poort staat nu open en een rij aan elkaar geketende gevangenen komt er uit. Ze zijn omgeven door bewakers met stokken en geweren. Er zijn talloze mensen op straat, meest vrouwen, die roepen en wuiven naar hun gevangen man of zoon. Sommige vrouwen huilen, jammeren, proberen zich tussen de bewakers te wringen, maar worden ruw teruggeduwd. Pjotr vecht zich door de menigte. Even is er een opening waardoor hij iets dichterbij kan komen. Daar, achteraan, die grote man!

‘Sergei,’ schreeuwt hij. ‘Vader!’ Sergei Andrejevitch richt met een ruk zijn hoofd op. Zijn ogen schieten langs de mensen. ‘Sergei,’ schreeuwt Pjotr. ‘Hier!’

‘Pjotr,’ roept Sergei Andrejevitch. ‘Zorg goed voor jezelf. Ik word naar Siberië gestuurd.’ Mensen schuiven alweer voor Pjotr.

‘Vader schreeuwt hij zo hard hij kan, ‘ik kom naar je toe. Ik kom ook naar Siberië.’ Een arm van Sergei zwaait in de lucht. Dan verliest Pjotr hem uit het oog. Of hij de laatste woorden heeft verstaan, Pjotr weet het niet.